

Beslut

Datum 2024-06-14

Dnr 2023:8101

Sida **1 (17)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Malmö Borgarskola i Malmö stad**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Malmö Borgarskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Malmö Borgarskola den 23-24 april 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sylvia Lindqvist och Maria Hermansson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Malmö Borgarskola i Malmö stad uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Malmö Borgarskola i Malmö Stad uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är ett inslag som återkommer under alla år på gymnasiet. Undervisningen är relevant och lärarna fångar upp aktuella frågor knutna till området. Det finns en hög medvetenhet hos lärarna kring området och elevhälsan besöker systematiskt klasserna för att fördjupa arbetet inom kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer förekommer inom ett flertal ämnen och kurser vilket gör att eleverna får möta olika perspektiv på området. Ansvar för kunskapsområdet vilar på flera lärare och lärarna samarbetar kring kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att eleverna på skolan får undersöka hur olika föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor. Undervisningen ger eleverna även möjligheter att utveckla kunskaper om och reflektera kring maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna aktivt arbetar för att främja ett klimat där eleverna känner sig trygga, så att elever oavsett kön vill och vågar reflektera och samtala.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att värdegrundsfrågor fördjupas i undervisningen och att lärarna omedelbart bemöter uttryck för intolerans och destruktiva normer.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt att lärarna tar hänsyn till olika elevers behov av att lyfta olika frågor.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Undervisning om kunskapsområdet återkommer under alla år på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är ett återkommande inslag under alla år på gymnasiet. Granskningen visar även att undervisningen är aktuell och relevant och det finns en hög medvetenhet hos lärarna om frågans vikt och om läroplanens skrivningar.

Av intervjuer med lärarna samt av material som Skolinspektionen tagit del av framgår att eleverna får arbeta med kunskapsområdet inom flera ämnen. Inom svenska och engelska är kunskapsområdet en del av undervisningen exempelvis genom den litteratur eleverna arbetar med. I samhällskunskap möter eleverna kunskapsområdet ur ett juridiskt och samhällsligt perspektiv, medan ämnena naturkunskap och biologi tar upp kunskapsområdet utifrån ett antal olika aspekter.

Av intervjuer med elever framgår att lärarna är uppdaterade inom ämnet vilket gör undervisningen relevant. Till exempel kan lärarna ta upp aktuella rättsfall eller annat som händer i samhället. Lärarna bekräftar detta och uppger att de håller sig uppdaterade genom att följa med vad som händer i samhället och inom kunskapsområdet. I undervisningen använder lärarna aktuella filmer, tv-program och annat. Lärarna berättar vidare att de har fått en utbildning om hedersproblematik, som gav dem en bild av heder utifrån aktuell forskning.

Undervisningen fångar upp aktuella frågor inom kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna i undervisningen får möjlighet att arbeta med frågor som de möter på fritiden och i andra sammanhang.

Av intervjuer med såväl elever som lärare och rektorn framkommer att eleverna i flera ämnen får diskutera frågor som de möter i vardagen. Lärarna berättar att de i undervisningen brukar diskutera vad eleverna upplever och ser i samhället och att den bästa effekten av undervisningen blir då en fråga kommer från eleverna. Utifrån den kunskap lärarna har om eleverna och deras funderingar kan de arbeta med olika frågor i undervisningen och låta eleverna möta olika synsätt. Till exempel kan de i ämnen som svenska, svenska som andraspråk och engelska diskutera relationer och hur man kan uttrycka sig. I ämnet religionskunskap får eleverna bemöta fördomar som de träffar på i samhället genom att exempelvis kritiskt möta olika skrifter. En lärare beskriver att hens roll består i att tona ner den kritik som eleverna möter i samhället om bland annat kvinnans ställning i olika kulturer. I naturkunskap och biologi kan de bland annat prata om manligt och kvinnligt och vad det innebär att få bestämma juridiskt kön. Enligt lärarna fortsätter ofta samtal och diskussioner utifrån tankar som kommit fram under lektionen efter lektionstid.

Undervisningen breddar och fördjupar perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att elevhälsan systematiskt besöker klasserna för att fördjupa arbetet inom kunskapsområdet.

Av material som Skolinspektionen tagit del av framgår att elevhälsan är med på lektioner och håller i en del av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer under elevernas alla år på gymnasiet. I materialet samt av intervju med rektorn framgår att elevhälsan har skapat konceptlektioner som leds av kurator och mentor med övningar för eleverna samt förslag till inläsning för lärarna. En lärare beskriver att hen planerar undervisningen i kunskapsområdet tillsammans med skolsköterska och kurator. Förutom att göra systematiska besök i klasserna kan elevhälsan enligt lärarna komma till undervisningen på inbjudan. Dessutom har elevhälsan utarbetat lektionsplaneringar som elevhälsan eller biträdande rektor kan använda i klasser vid lektioner som annars skulle ha behövts ställas in. Detta sker dels i syfte att eleverna inte ska få inställda lektioner, dels i syfte att säkra undervisning om sexualitet, samtycke och relationer som annars inte naturligt kommer in i alla ämnen på elevernas program. I intervju med elever bekräftas att elevhälsan har varit ute i klassrummen och att eleverna fått mycket information om kunskapsområdet via mejl. Skolsköterskan, som är utbildad i sexologi, har varit med på ämneslagsmöten och pratat om kunskapsområdet.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning

Undervisningen i kunskapsområdet är ett inslag som förekommer inom ett flertal ämnen och synliggör olika perspektiv på området

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer förekommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnen. Lärarna i ett stort antal ämnen samarbetar för att integrera kunskapsområdet i undervisningen.

Eleverna uttrycker att kunskapsområdet kommer upp i ett flertal ämnen. Till exempel nämner eleverna arbeten i svenska och juridik där de fått läsa en roman och utifrån den genom diskussioner i ämnet svenska bland annat satt sig in i huvudpersonernas känslor och i juridiken pratat om rättsliga aspekter. Elever på yrkesprogram har i ämnet svenska läst litteratur och pratat om frågor som berör deras kommande yrke. Vidare har eleverna i religionsämnet pratat om syn på sexualitet i olika religioner och inom samhällskunskapen har eleverna arbetat med frågor om normer, hedersrelaterat våld, samtycke, och HBTQ. Förutom inom de gymnasiegemensamma ämnena lyfts hederskulturer och normer i ämnen som sociologi, kriminologi och psykologi. Inom ämnen som filosofi har eleverna även talat om relationer och vikten av empati.

Enligt intervjuer med rektorn och lärarna inventerar skolans ledning minst en gång om året hur de olika ämneslagen arbetat utifrån kunskapsområdet och hur olika perspektiv på sexualitet, samtycke och relationer kommer in i undervisningen. Lärarna berättar att de bygger en gemensam grund för undervisningen och planerar gemensamt så att kunskapsområdet lyfts från olika perspektiv. En lärare säger att sexualitet, samtycke och relationer tenderar att hamna lite vid sidan om hens ämne, därför letar hen beröringspunkter med andra ämnen och knyter an till dessa.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Lärarna arbetar medvetet för att ge eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till könsroller och hederskultur

Granskningen visar att eleverna på skolan får undersöka hur olika föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor.

Såväl lärare som elever uppger i intervjuer att de i ett flertal ämnen arbetat med frågor om manligt och kvinnligt. Av intervju med elever framgår att de i undervisningen tagit upp frågor om könsroller, bland annat kopplat till socioekonomiska faktorer och kulturer, samt mannens och kvinnans roll vid barnuppfostran. De har även läst en bok om en våldtäkt och i samband med det diskuterat samhällets förväntningar på män och kvinnor. Såväl lärare som elever uppger att undervisningen i olika ämnen även ger eleverna möjligheter reflektera över hedersproblematik och att den omfattar både flickor och pojkar. Bland annat kommer de i religionsämnet in på sexualitet, oskuldsnormen och myten om

mödomshinnan. Lärarna påpekar att det är viktigt att ta upp att hederskultur kan se ut på många olika sätt och att hederskultur även finns bland svenskar. Lärarna berättar att de i undervisningen arbetar utifrån ett normkritiskt perspektiv, tittar på bilder i media och pratar om bland annat transfrågor. Genom bland annat litteraturen kommer de in på frågor om heder, kvinnans roll och sexualitet och pornografi. En lärare beskriver att hen låter eleverna titta på maktstrukturer och annat i bilder och utifrån filmer kan eleverna kritiskt granska hur det var förr och hur det har blivit nu. I ämnet naturkunskap arbetar de enligt lärarna bland annat med stereotyper, hur reklam könskodas och vilka ord som används för att beteckna manligt och kvinnligt.

Lärarna låter eleverna reflektera över empati, respektfulla relationer och samtycke

Granskningen visar att lärarna uppmuntrar eleverna att utveckla sin förmåga att förstå andra människors situation samt förstå vikten av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Både elever och lärare ger exempel på att eleverna får tillfällen att leva sig in i andra människors liv och erfarenheter. Till exempel berättar elever att de på engelskan sett en film om en muslimsk man som ska bli bortgift, men som är kär i en kristen. Eleverna uppger att de i samband med det fick frågor som: Hur tänker du kring detta? Hur hade du gjort? Elever och lärare uppger att de har arbetat med frågor om empati och trygga relationer i ett antal gymnasiegemensamma ämnen såsom svenska och samhällskunskap men även i programspecifika ämnen som retorik och psykologi. Eleverna har bland annat arbetat med att sätta sig in i andra människors situation och sätt att tänka, att vara en god människa, olika sorters kärlek, sexualitet samt kvinnors rättigheter.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över relationer och kärlek. Till exempel berättar eleverna att de har läst en bok om en kärleksrelation och diskuterat vad de hade kunnat göra annorlunda i sin relation. I samband med det tar de i undervisningen upp vad samtycke kan innebära i olika situationer och vad sexuella kontakter utan samtycke kan få för konsekvenser. Enligt lärarna får eleverna i ämnen som svenska och engelska utifrån litteratur från olika tider diskutera vad samtycke kan innebära. En lärare berättar att hen i naturkunskapen använder ett material som gör frågan väldigt tydlig och att läraren i sin undervisning brukar ta upp att samtycke inte bara handlar om sexuella sammanhang.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat

Granskningen visar att lärarna aktivt arbetar för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrum, så att elever oavsett könstillhörighet vill och vågar reflektera och samtala. Det finns tydliga förhållningssätt för att skapa ett respektfullt klimat i klassrummet.

Såväl lärarna som rektorn berättar att det ingår i lärargärningen att arbeta för goda relationer och ta upp hur man behandlar varandra med respekt. Både lärarna och rektorn betonar vikten av att lyfta in elevernas åsikter och lyssna aktivt så eleverna vågar komma med synpunkter och åsikter. Lärarna uppger vidare att de arbetar för att normalisera samtal om olika områden. Detta är en process som eleverna påbörjar i skolan, men som lärarna hoppas kan få resultat i vuxenlivet. Lärarna berättar att det även handlar om att också markera mot kränkningar och att de även arbetat med klassrumsdynamik och inkluderande klimat med vissa klasser.

Av intervju med elever framgår att klimatet är ganska öppet och alla ska få säga sin åsikt. De flesta eleverna känner sig trygga med att uttrycka sig i klassen, men några elever uppger att de går i en tyst klass där diskussioner sällan förekommer och andra elever berättar att de pratar i mindre grupper, men inte i helklass. En elev beskriver att diskussioner om kunskapsområdet fungerar bra i vissa ämnen medan det i andra ämnen inte känns lika naturligt.

Lärarna berättar att de har olika metoder för att få igång samtal. Bland annat kan de låta eleverna själva dela in sig i grupper de är bekväma i inför diskussioner. Lärarna kan även fråga elever om det är okej för vissa elever att få ordet i diskussioner eller lotta fram några elever som får tala under lektionen. Enligt eleverna brukar det vara läraren som väljer vilket ämne de ska diskutera. För att få fram olika åsikter kan läraren rikta frågor. Eleverna kan även bli indelade i

mindre grupper och ibland gör de en tankekarta över det som kommer upp i samtalen. Det är eleverna själva som modererar sig i gruppdiskussioner. Enligt eleverna blir det ofta diskussion inom klassen, men eleverna får ändå ha olika åsikter. Enligt eleverna har det inte hänt att någon blivit förolämpad utifrån olika åsikter under sådana diskussioner.

Lärarna har tydliga förhållningssätt och strategier på skolan för att främja ett respektfullt klassrumsklimat. Skolans likabehandlingsplan, som Skolinspektionen tagit del av, tydliggör att de på skolan arbetar för tillitsfulla relationer mellan lärare och elever. Planen anger även att det ska finnas en förutsägbarhet i klassrummet, vilket gör att lärarna arbetar enligt en struktur som eleverna känner igen. Rektorn lyfter i intervju att alla elever ska få vara sig själva, och berättar att eleverna får kläder med Borgarskolans tryck på som de exempelvis kan använda i undervisningen i idrott och hälsa för att det inte ska bli för tydligt att vissa elever inte har råd att köpa dyra kläder. Skolan har hög vuxennärvaro utanför lektionerna, vilket ska ge möjlighet till samtal utanför klassrummet, skapa förtrolighet och hindra kränkningar.

Lärarna synliggör och utmanar begränsande normer i sin undervisning

Granskningen visar att lärarna i sin undervisning tar upp och utmanar normer samt arbetar för att alla oavsett läggning eller könsidentitet ska känna sig inkluderade.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att lärare stöttar de elever som vågar vara normbrytande. Vidare framkommer att normer kommer upp i många sammanhang och ämnen, exempelvis genom övningar, litteratur, film och diskussioner. Lärarna beskriver till exempel att de genom en övning i undervisningen bröt ner normer som lärarna upptäckte fanns bland eleverna. Vidare har elever fått intervjua folk på stan om vad det innebär att vara man respektive kvinna. Av intervju med elever framkommer att en lärare som är engagerad i kvinnofrågor inte bara pratar om kvinnor utan även lyfter männen, deras psykiska ohälsa och vikten av att synliggöra normer om manlighet. Eleverna uppger även att lärarna lyfter frågor om hederskulturer och normer i olika ämnen. En elev berättar att hen i undervisningen har fått möjlighet att göra en presentation om homosexualitet. Efter presentationen fick eleven återkoppling från läraren, som bland annat tog upp risken att bekräfta och förstärka stereotypa normer om homosexuella när man pratar om dessa frågor.

Eleverna på yrkesprogram berättar att de pratar om normer och vad som ses som manligt och kvinnligt inom branschen. Eleverna berättar dessutom att de har gjort värderingsövningar om etik och moral, otrohet och normer samt hur de skulle reagera om ens partner var inne på vissa digitala konton.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna bemöter aktivt uttryck för intolerans

Granskningen visar att lärarna omedelbart bemöter uttryck för intolerans och destruktiva normer.

Både elever, lärare och rektorn uppger att lärarna markerar om någon elev uttrycker värderingar som går utanför värdegrunden. Enligt rektorn har de etablerat en kultur på skolan som innebär att personalen tar alla övertramp vidare till skolledningen. Rektorn beskriver exempelvis att elevhälsan har haft en särskild insats om bland annat jämställdhet, relationer, samtycke och sexuella relationer i alla ettor och tvåor på ekonomiprogrammet då de märkte att det på detta program odlades en negativ kvinnsyn bland vissa elever.

Lärarna berättar att de arbetar förebyggande för att eleverna under en diskussion inte ska hamna i upprörda situationer, men om någon elev blir upprörd måste läraren ta hand om det i situationen. Ibland får läraren och eleven stanna kvar efter en lektion och reda ut vad det handlade om. Enligt lärarna får det inte vara så att eleverna uttrycker en åsikt i klassrummet som de inte står för då de vet vilka svar lärarna vill ha, men det är komplext, säger lärarna, för elever agerar ibland på ett sätt i korridoren och på ett annat sätt i klassrummet. Exempelvis uppger både elever och lärare att de i korridoren kan höra vissa elever yttra nedvärderande ord om det kvinnliga könet till andra elever i en kontext som för eleverna inte är så allvarlig som läraren uppfattar det.

Lärarna använder där det är möjligt kunskaper om elevers behov i sin fortsatta planering

Granskningen visar att lärarna i undervisningen tar upp och problematiserar olika uttryck för elevernas värderingar och behov i undervisningen.

Av intervju med lärare framgår att lärarna aldrig avfärdar elevernas frågor, utan ser dem som viktiga. Om det är relevant för alla i klassen tar lärarna upp frågan i undervisningen, antingen i stunden eller senare. Detta gäller även oacceptabla beteenden eller värderingar, exempelvis homofobi, som eleverna diskuterat i undervisningen och på mentorstid. Lärarna uppger att de behöver lyfta saker ur olika perspektiv. Den lärare som leder samtalet måste hålla diskussionen inom ramarna för skolans värdegrund, och samtidigt utmana. Enligt lärarna är det ofta lättare att utgå från en bok eller annat vid diskussion än att frågan ska handla om vissa elever eller elevgrupper. Lärarna kan också välja att lyfta fördomar och därmed föregripa att de kommer från eleverna i klassrummet. Enligt lärarna är det viktigt med mental beredskap när de exempelvis ska lyfta frågor om heder och homosexualitet eftersom de vet att det finns elever som har synpunkter på detta. Vidare uttrycker lärarna att vissa ämnen kan vara känsliga för elever som lever i en liknande situation hemma och det gäller att vara medveten om det. Vad

eleverna egentligen tycker och tänker måste komma fram i undervisningen, enligt lärarna.

Elevdelaktighet

Lärarna har olika sätt att göra eleverna delaktiga i planering och genomförande av undervisningen om kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen, men att det varierar mellan olika klasser, ämnen och program.

Såväl lärare som elever uppger i intervjuer att lärarna har olika sätt att göra eleverna delaktiga inom kunskapsområdet och att de ofta efterfrågar elevernas perspektiv för att kunna ta hänsyn till dem i undervisningen. Eleverna kan komma med egna initiativ i undervisningen och av intervjuer med såväl elever som lärare framgår att lärarna fångar upp var eleverna befinner sig genom diskussioner, enkäter, frågor och annat. Till exempel kan lärarna ha små korta utvärderingar då och då om vad som fungerat och inte fungerat. Dessutom kan läraren stanna upp och fråga hur eleverna vill gå vidare. En lärare uppger i intervju att om eleverna har behov av att prata om något kan läraren komma tillbaka till frågan senare. En elev berättar exempelvis att hen en gång kom med ett antal påståenden som läraren, efter att ha frågat eleven om tillstånd, sedan återkom till nästa lektion för att identifiera mönster i det eleven sagt. En lärare uttrycker dock att det ofta är ont om tid i vissa kurser och alla elever kanske inte heller är intresserade av samma saker vilket gör det svårt ibland att involvera eleverna. Läraren påpekar också att det ofta kommer fram i kursutvärderingar att eleverna vill att lärarna styr och planerar innehållet.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att eleverna även har möjlighet att bjuda in föreläsare som elever från hela skolan kan lyssna på om de vill. Exempelvis har en elev bjudit in kvinnojourer. Att det ligger på eleverna att bjuda in är ett medvetet drag för att göra eleverna delaktiga. Lärarna kan även inkludera innehåll från dessa föreläsningar i undervisningen.

Skolinspektionen har inte identifierat några utvecklingsområden inom de granskade områdena. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sylvia Lindqvist. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Maria Hermansson och utredare Marcus Rönnegård deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.² Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.³

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁴ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁵

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.⁶

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 5 § skollagen.

⁵ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁶ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet.*

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.⁷

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.⁸

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.⁹

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁰ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

⁷ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

⁸ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

⁹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹¹

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹² Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹³

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁴

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁵ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹¹ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹² Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹³ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.¹⁶

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹⁷

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)¹⁸

¹⁶ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

¹⁸ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.